

Marija Mercina: *Proza Cirila Kosmača: uvod v lingvostilistično analizo*. Ljubljana: Rokus, Slavistično društvo Slovenije (Slavistična knjižnica, 6), 2003. 175 str.

Da knjiga Marije Mercina *Proza Cirila Kosmača: uvod v lingvostilistično analizo* potrjuje avtoričino v predgovoru izraženo misel o »nikoli dokončanem dialogu med umetnostjo in znanostjo«, je med drugim razvidno iz njene vsebine. Znanstvenemu besedilu ob bok je namreč uvrščena (pol)literarna besedilna vrsta, avtoričin esej *Kosmačeve Medvejke*, iz *Sodobnosti* (1992) ponatisnjen »prvi dosežek njenega raziskovanja Kosmačeve pripovedne proze«. Če je avtorica s pisateljevim besedilom za otroke hkrati začela svojo raziskovalno pot in sklenila omenjeno knjigo, vmes pa največ prostora, časa in truda namenila njegovemu romanu *Pomladni dan*, potem naj se pričujoče besedilo začne z uvodnim pripisom o teh dveh Kosmačevih delih. Broširana, leta 1977 kot žepna knjiga natisnjena, zadnja izdaja *Pomladnega dneva* v času Kosmačevega življenja (1910—1980), in v letu po pisateljevi smrti v zbirki Čebelica izdana slikanica *Medvejke* z nazornimi ilustracijami šopkov kresničja Marjance Jemec Božič sta namreč tisti dve Kosmačevi knjigi, ki sta se po kdovekakšnem naključju kot edini iz pisateljevega opusa skupaj znašli na moji družinski knjižni polici in bili tako prvi njegovi knjigi, ki sem ju prebrala. Ravno ta izdaja romana, ki je brez tujih korekturnih posegov, je avtorici služila kot osnovni vir za besediloslovno analizo, *Medvejke* pa za refleksijo razmerja med dejstvi v literarnem delu in stvarnostjo medvojne Primorske. Monografija na osnovi avtoričinega istimenskega magistrskega dela iz leta 2001 je po najmanj dveh objavljenih doktorskih disertacijah o Kosmačevi literaturi (Helga Glušič: *Pripovedna proza Cirila Kosmača*, 1975; Ivan Cesar: *Poetika pripovedne proze Cirila Kosmača*, 1981) klicala k natisu iz dveh razlogov. Prvič zato, ker se loteva analize pisateljevega jezikovnega sloga, tiste značilnosti njegove ustvarjalnosti torej, ki je že med sodobnimi kritiki in poznejšimi raziskovalci izstopala kot ena najprepoznavnej-

ših. Drugič pa zato, ker se je dela lotila pisateljeva primorska rojakinja, tudi sama literarna ustvarjalnica, izdala je dve zbirki kratke proze: *Imena* (1990), *Ženska hiša* (2005), profesorica slovenščine na novogoriški gimnaziji, publicistka in sodelavka *Primorskih srečanj*. Tiste revije, v kateri so med drugim objavljeni referati Primorskih slovenističnih dnevov (PSD), katerih gonilna sila je tudi Marija Mercina. Kot je zapisala ob petnajsti obletnici PSD leta 2005, so se le-ti razvili iz zamisli Kosmačevih dnevov, ki naj bi povezovali celotni primorski narodnostni prostor podobno, kot je Tolminsko in Istro združeval Ciril Kosmač.

Vodilo pri avtoričinem delu je bila misel Helge Glušič o Kosmačevem slogu, »izrazitem po svoji nazornosti in nabitosti, natrpanosti in zgoščenosti«, kljub temu pa izključno njegovemu slogovnemu razvoju (še) ni bila posvečena nobena študija. Po mnenju Marije Mercina je temu tako, ker »veda ni odkrila ustreznega pristopa, s katerim bi razkrila fenomen sloga«, zato se je na primeru izbranega Kosmačevega besedila, romana *Pomladni dan* iz leta 1953, ki predstavlja eno ključnih mest v pisateljevem opusu, naloge lotila, izhajajoč iz jezikoslovja, z orodji besediloslovne analize. Njen cilj je bil, z jezikoslovnimi prijemi določiti značilnosti sloga kot sredstva za oblikovanje aktualnega besedilnega smisla, ali drugače, pristopiti k literarnemu delu in umetnostnemu jeziku ne na tradicionalni način literarne vede, temveč izvorno, z jezikoslovno analizo. Z večkratnim branjem, dobesedno z analiziranjem najmanjših avtorjevih intervencij v besedilo, kot je npr. postavljanje ločil, je prišla do odgovorov na vprašanje, kaj je tisto literarno v pričujočem Kosmačevem besedilu, česar kot bralci pogosto ne znamo določiti, nas pa vedno znova vleče, da se z užitek potapljam v njegovo jezikovno kopel.

Osrednji del monografije predstavlja devet poglavij, med katerimi *Uvodna opredelitev*

raziskave z opisom jezikoslovnih izhodišč in definiranjem posebnosti umetnostnega besedila vzpostavlja razmerje z drugim poglavjem *Pomladni dan v ocenah, literarnozgodovinskih pregledih in monografijah*. To pomeni, da je avtorica kljub osnovni jezikoslovni metodologiji v analizi umetnostnega besedila izhajala iz spoznanj literarne vede in tako med obema vzpostavila povezavo. Prvi dve poglavji predstavljata jezikoslovni in literarnozgodovinski uvod v temeljito obravnavo, ki se začne s *Pripravo besedila*. Obstajata namreč dve različici romana, revialna objava iz leta 1950 in spremenjena, predelana in dopolnjena iz leta 1953. Čeprav cilj raziskave ni bila primerjava obeh besedil, so pisateljevi načrtni posegi v besedilo avtorico usmerili v postavitve teze o njihovi povezanosti in vplivu na slog. Kot večkrat poudari, sta za njeno analizo značilni zaporednost in postopnost, zato *Začetek besediloslovne analize* vsebuje najprej podpoglavja o komunikaciji z besedilom in formalnimi lastnostmi *Pomladnega dneva*: razmerje med grafično oblikovanostjo, materialnostjo in zunanjo zgradbo besedila. Izvirna avtoričina ugotovitev je, da je pisatelj s preišljeno rabo ločil za premi govor ločil posamezne časovne ravni in pripovedovalne vloge. Dejstvo, da sta različna enakovredna narekovaja v vlogi časovnih kazalnikov, s čimer vodita bralca pri razumevanju časovnih razmerij, ni bilo upoštevano pri korigirani izdaji romana po pisateljevi smrti leta 1985, kjer je bila raba narekovajev poenotena, s popravkom pa se je spremenilo tudi besedilo.

Z *Analizo uvoda, Začetkom pripovedi, Pripovednim razvojem teme pomladni dan in Vidno zgodbo Pomladnega dneva* vstopimo v jedrna, najboljšežnejša poglavja monografije. Osrednja pozornost je najprej namenjena prvim štirim odstavkom romana, ki s svojo zasnovo kažejo poznejše razvitje romaneskne teme. V »uvodu«, kot odstavke avtorica sama poimenuje, je prisotno odpiranje besedila s kazalnikom v fikcijo, evokacija besedilnega smisla in okvirjanje besedila z okvirno primero, ki je prva in zadnja poved besedila. Gre za tiste znamenite Kosmačeve poetične besede o lepoti, svetlosti in zvenčnosti pomladnega dneva, ki je bil »kakor

iz čistega srebra ulit«, in za metaforično shemo »življenje je reka«, ki se kot voda razliva po celotnem besedilu. V nadaljevanju pripovedi avtorica ugotavlja sredstva kohezije in koherence, se ustavi pri t. i. tematskih vozliščih, kjer se ponujajo različne analitične možnosti, in mestih, kjer se sekajo pomenska polja. Posebno vlogo imajo v besedilu asociacije, »asociativna veriga«, kot jih je poimenoval eden prvih ocenjevalcev, Herbert Grün. Izpostavljeno je dejstvo, ki po mnenju enega od recenzentov knjige, Zoltana Jana, doslej v literarni vedi ni bilo opaženo, namreč avtoričino sklepanje, da se je Kosmač že v 30. letih v reviji *Modra ptica* seznanil s psihoanalizo, torej mu le-ta ni bila tuja, pa če je njene izsledke sprejemal ali ne. Avtorica pravi, da je vlogo asociacij v besedilu analizirala iz jezikoslovnih in ne psiholoških izhodišč in pri tem ugotavljala asociativno povezovanje pripovednih sestavin, kot bi poslušala glasbene teme. Ni naključje, da so strukturo *Pomladnega dneva* primerjali z glasbeno fugo. Ob predstavitvi sižejske strukture je prišla do zaključka, da je ob branju mogoče dobiti vtis, »kot da pisatelj noče, da bi bralec prehitro spoznal zgodbo« oz. da je pisatelj v fabulo prenesel svojo življenjsko zgodbo, jo predstavil kot fikcijsko in jo oblikoval tako, da jo bralec sprejme kot literarno. Kljub temu, da bi za bralca, ki ne pozna pisateljevega življenjepisa, razbiranje osnovne zgodbene črte zaradi specifičnega zaporedja lahko bilo težavno, se to ne zgodi. V *Pomladnem dnevu* gre za pripoved o zapletu med lepoto pomladnega dneva in spomini na tragične dogodke, kar privede do prevrednotenja negativnega v pozitivno, razvidno pa ni na pripovedni ravni, temveč v slogu. Njegov neizbrisljivi del so konceptualne metafore, ki so predstavljene v predzadnjem poglavju. Rezultati analitičnega branja so prepoznane temeljne metaforične sheme, ki se najprej pojavijo v uvodu, ponavljajo pa v preostalih delih besedila. Sklepni del je posvečen medbesedilnosti *Pomladnega dneva*. Kakor je medbesedilnost po Beaugrand-Dresslerju eden od temeljnih sedmih kriterijev besedilnosti, je tudi v literarni vedi pojmovana kot lastnost besedil, da vstopajo v interakcijo z drugimi besedili, in kot taka

nepogrešljiva pri avtoričini obdelavi. Poleg najbolj razvidne eksplicitne citatnosti v navajanju odlomkov iz Župančičeve, Dantejeve, Tennysonove, Leopardijeve, Dantejeve in Ovidove poezije je novost avtoričina ugotovitev medbesedilne navezave *Pomladnega dneva* na Župančičevo pesem *Zemljevid* (poleg sicer opaznejše *Dume*).

Z monografsko obdelavo »tistega« *Pomladnega dne*, ki je po izboru recenzentov in profesorjev pred iztekom prejšnjega stoletja v reviji *Mladina* med desetimi najboljšimi slovenskimi romani zasedel drugo mesto in s katerim je Kosmač izpolnil očetovo željo »tistega poba« iz *Poti v Tolmin*, ki ga je spodbujal k ubeseditvi življenja ljudi v dolini ob Idrijci, je v razmerju do Kosmačeve literature zapolnjena tudi neke vrste vrzel. Kljub kanoničnosti, prisotnosti v berilih in »učbeniški« avtorja na osnovni in srednji ravni šolanja (spomnimo se samo na maturo ali pa,

da smo se o noveli v osnovni šoli učili ravno ob Kosmačevi *Gosenici*), se glas o njegovi literaturi na fakultetni ravni namreč izgubi nekam v »gluho šumenje Idrijce/Ljubljane«, k sreči pa se drugače, intertekstualno in intermedialno, kot na letošnjem brucovanju ljubljanske slovenistike, vsaj med študenti s Cerkljanskega vendarle zasliši. Ker gre za temeljit in pomemben prispevek k poznavanju Kosmačevega sloga, nerada in z obžalovanjem ugotavljam, da se zdi, kot da bi na besedilu knjige ne bile opravljene natančne korekture. Kako si sicer razlagati množico zatipkanih in ponekod pravopisnih napak (kot potrditev, da je kovačeva kobila zmeraj bosa, v izdajah Slavistične knjižnice žal niso redkost), ki najverjetneje niso avtoričina krivda?

Vladka Tucovič
Majšperk
vladka.tucovic@guest.arnes.si

Logarjevi dnevi – 4. mednarodni dialektološki simpozij Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah, Maribor, 24.–25. februar 2006

Na Rektoratu Univerze v Mariboru so 24.–25. februarja potekali že tradicionalni *Logarjevi dnevi*, letos 4. mednarodni dialektološki simpozij, ki ga je organiziral mednarodni organizacijski odbor v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Oddelka za slovanske jezike in književnosti Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru in Slavističnega društva Maribor. Tradicija mednarodnih dialektoloških simpozijev v Mariboru sega v leto 1996, ko je bil simpozij posvečen 80-letnici dr. Tineta Logarja, naslednji simpozij, leta 1999, je bil posvečen 70-letnici dr. Jakoba Riglerja, simpozij leta 2002 pa 70-letnici dr. Martine Orožen, ki je na letošnjem simpoziju sodelovala kot predavateljica na plenarnem predavanju.

Letošnji simpozij je bil posvečen 70-letnici slovenske dialektologije, zaslužne profesorice dr. Zinke Zorko, izredne članice Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ki je k razvoju slovenske dialektologije prispevala z znanstvenoraziskovalnim in pedagoškim delom. Njene znanstvene raziskave se osredotočajo na raziskovanje glasoslovja, oblikoslovja, besedoslovja in skladnje koroških, štajerskih in panonskih narečij, tako v Sloveniji kot zunaj njenih državnih meja. Raziskovala je tudi besedoslovno tematiko po posameznih tematskih področjih in narečno besedje v delih posameznih literarnih ustvarjalcev ter severovzhodne pokrajinske jezike. V okviru svojih dialektoloških raziskovanj se je ukvarjala tudi z vprašanji zgodovinskega razvoja slovenskega jezika.